

Nemzetközi konferencia

A következő években az állattartás, így a hústermelés is tovább növekszik, s az évtized végére aránya a mezőgazdasági termelésben eléri az 50–55 százalékot. A termelés költségei azonban növekszenek, mert drágák a beruházások, és egyre többbe kerül az energia. Ennek részbeni ellensúlyozására a korszerűbb takarmánvadásban kínálkozik lehetőség — állapította meg **Dénes Lajos** mezőgazdasági és élelmiszerügyi miniszterhelyettes kedden, a **takarmánykiegészítők hasznosításáról** rendezett nemzetközi konferencia bevezető előadásában a Technika Házban. Amint elmondta, az elmúlt tervidőszakban például a hozamnövelő szerek — így a betegségek megelőzését, a vitamin- és ásványanyagok pótlását

szolgáló adalékok — szélesebb körű alkalmazásával 9 százalékkal javult a takarmányfelhasználás gazdaságossága. A tanácskozás napirendjén elsőként a takarmánykiegészítők élelmiszer-higiéniai hatásairól volt szó. Ez azért fontos téma, mert fennáll a veszély, hogy a különböző hozamnövelő takarmányadalékok nem mindig bomlanak le az állati szervezetben, így a hús minőségét ronthatják.

A minőségellenőrzéshez korszerű műszerekre, technikai felszerelésre is szükség van. A legmodernebb újdonságokról NDK-beli, belga és egyesült államokbeli szakemberek tartottak ismeretelőt.

A tanácskozás, amelyen 29 ország 300 szakembere vesz részt, szerdán szekciósüléseken folytatja munkáját.

Műemlékek védelme

Folytatódik a kultúrtörténeti értékű építmények, kertek, parkok feltérképezése, 1985-ig befejeződik a műemlékjellegű építmények jegyzékbe vétele, folyamatosan gondoskodnak állaguk megőrzéséről és hasznosításukról — jelentette be a műemléki albizottságok képviselőinek kedden Kecskeméten megrendezett országos tanácskozásán **Jantner Antal** építésügyi és városfejlesztési miniszterhelyettes. A következő évek fontos feladata az agrár- és ipartörténeti emlékek felkutatása és védetté nyilvánítása.

Nyerünk-e a gebin halálán?

Egyre több vendéglátó helyen, kisboltban tűnnek fel új emberek, hogy elődjüknél többet, jobbat adjanak a vendégeknek, vásárlóknak. Szerződéses működési forma — így nevezik a gebinokat fokozatosan főlátó vállalkozást. Nyomában új, avagy nagyon is régi fogalmak forognak közszájon. Olyanok, mint versenyszellem, licit, óvadék, csőd, harc a vevőért, Vajon mit rejt a név? Újfajta gebint: netán a maszkvilág beköszöntét? Annyi már néhány hónap elteltével is bizonyos, hogy egyiket sem. Mégis sokaknak bögyében van, a könnyű gazdagodás lehetőségét látják benne, és szapulják, anélkül hogy tudnák, mi ellen ágnak voltaképpen.

Egy jó gebinről manapság úgy beszélnek, mint hajdanán a nyugdíjas állásról. A gebin hazai változata valójában furcsa helyzetet teremtett, mert a gebines lényében magángazdálkodást folytat, vállalata kockázatára, Elvileg a teljes bevételt be kell fizetnie a kasszába, ám nála, nem kattog a pénztárgép, szabadkasszás elszámolásban dolgozik. A kísértésnek, ki ne tudná, sokan nem tudtak ellenállni. Gyakran hallhatunk gebinesek lebukásáról. Az sem titok, hogy a vállalatvezetők némelyike nem pusztán szerelemből adta-vette a boltokat. Az általánosítás persze ezúttal is hamis lenne, té tény, hogy történetet visszazélek ezekben az üzletekben.

Idén, évkezdet óta, a gebinokat sorra felváltják a szerződéses formában működő boltok. Itt — ellentétben a kétes hírű előddel — a vállalkozók saját kockázatukra dolgoznak a 3–5 évre birtokba vett boltban. Nyilvános versenytárgyaláson dől el, hogy ki lesz az üzletvezető. Azé a bolt, aki a legmagasabb átalánydíjat — vagyis a legnagyobb hasznot — ígéri érte. A kisvendéglő vagy éppen a fűszerbolt marad az állam tulajdonában, ám a vállalat nem hatóságként lép fel az új főnökkel szemben, hanem partnerként, a szó jó értelmében. Megszűnik a jelentésáradat, az ellenőrzések tömkelege. Ráadásul az átállás nem a tetszéstől függ, mert az „ukáz” szerint a gebinokat legkésőbb 1982. december 31-ig át kell alakítani szerződésessé.

Ami nekünk, fogyasztóknak az egészben, legalábbis reményit keltő: a kockázatot végre azok vállalják, akik kiszolgáltatnak bennünket. Számukra a vissza nem térő alkalmat jelentheti, hogy minimális indultókével, szaktudásukban, ötleteikben bíva, belevághatnak a vállalkozásba, hiszen a pénzt a forgalomból kell előteremteniük. Azt pedig hogy ne kelljen kapitalizálódást tartanunk, szigorú szabályok garantálják. Mindenekelőtt az, hogy a tulajdonforma nem változik, és a szerződéses főnök csak korlátozott számú alkalmazottat vehet fel. Fontos feltétel, hogy az eredeti működési kört tilos megváltoztatni. Magyarán: pékségből senki sem csinálhat vegyeskereskedést, csak azért, mert az számára jövedelmezőbb.

Arról még korai lenne beszélni, hogy a szerződéses forma nagyot lendített ellátá-

sunk színvonalán. Már csak azért is, mert csodákat ettől sem várhatunk. Vannak viszont intő jelenségek, melyek megkérdőjelezhetik a „szerződéses” sikerét. Az új forma a vállalkozási kedv, az ésszerű kockázatvállalás föllendülését ígéri. Ennek azonban két nagy ellensége van: az ellentétes érdekek és a megcsontosodott szokások. Előbbi esetében nemcsak a biztonságukat féltő gebinesekről beszélhetünk, akik közül sokan azon fáradoznak, hogy üzletüket minél később hirdessék meg. Sajnos, ide sorolható néhány vendéglátó vállalat is. Akadt olyan presszó, ahová a szerződésesítés másnapján a vállalat már nem szállított bort, a saját maga gyártott edesség-alapanyagok árát pedig úgy megemelte, hogy az új „tulajnak” kész ráfizetés, ha cukrászkodik. A meglehetősen szemellenzős vállalatvezetés még csak nem is valóságos érdekei szerint cselekedett, hiszen a szerződéses havonta befizetett pénze is a vállalat nyereségét növeli. Az már inkább a megcsontosodott szokásnak tudható be, hogy néhány Középr-vállalat igyekezett a lehető legrosszabb kisboltjaitól szabadulni, és az új formában csupán ennek lehetőségét látta meg. A szokások hatalmából nem mely tanács sem képes szabadulni, mert sokhelyütt az ésszerűbb nyitvatartásra vonatkozó kérelmet elutasítják.

Az igazi kérdés, hogy a szerződéses forma élesítője lehet-e a versenyszellemnek? Látszólag igen, hiszen ebben a rendszerben — elvileg — csak az él meg, aki valami újat, jobbat hoz az eddiginél. Van azonban a versengésnek egy olyan akadálya, ami független a működés módjától, amin a legtökéletesebb szabályozás sem segíthet. Vajon ott, ahol a boltok üzletek jókora távolságra vannak egymástól, ahol égen-földön sehol a konkurrenca, ki kényeszeríti rá a vendéglőt, vagy a kereskedőt a színvonal állandó javítására? Márpedig tény, hogy — bizonyos körzetektől eltekintve — hazánkban meglehetősen ritka az üzlethálózat.

A másik kritikus pont a szerződéses boltok áruellátása. A nagykereskedelmi vállalatok számára jelentéktelenek a kis-kocsmák, kisboltok. Nyúg a nyakukon. Arról nem is szólva, hogy ha valaki eladható árut akar netán olyat, amit más nem tart rajta kívül a környéken — nyílt titok — mindenkit kennei kell.

Vajon javul-e a vállalatok szoros gazdaságosságában maradó egységek munkája? A vendéglátósoknál például a sok mammutvállalat várhatóan ésszerű méretűvé apad. Ha két év múlva elkezdődik a kisvállalatok összevonása, aligha ért célt a mostani intézkedés.

Azt is a jövő dönti el, hogy a szakmai kiválasztás formálisvá válásával — hiszen a közjegyző előtt, papírokkal kell igazolni a hozzáértést, gyakorlatot — nem romlik-e majd a színvonal? Homályos az is, hogy a vállalatok csökkentik-e majd alkalmazottaik számát? Most még nehéz lenne válaszolni mindezekre a kérdésekre.

Gászó L. Ferenc

Munkások Szegeden

7. Lakóhely, lakáshelyzet, lakásviszonyok

A szegedi nagyüzemi munkások valamivel több mint egyharmada (35 százalék) a Nagykörúton belül, vagy új lakótelepeken — Odessza, Tarján, Északi városrészt — lakik. A helyi viszonyok között a belvárost és az új lakótelepek területét tekintjük az urbanizáltság legmagasabb szintjén álló, infrastruktúrával legjobban ellátott, ugyanakkor a mezőgazdasági jellegű kisegítő gazdaságban való tevékenységre legkevesebb lehetőséget nyújtó lakóövezetnek.

A Belvárost körülvevő a Nagykörúton kívül fekvő övezetben, amely felöleli a régi telepeket (Petőfi-, Ságvári-telep, stb.) is — lakik csaknem minden negyedik munkás (23 százalék). A város fejlődésének természetéből következik, hogy ez a lakóövezet egyrészt területileg nagyobb kiterjedésű, másrészt urbanizáltsági foka alacsonyabb, az infrastruktúrával való ellátottsága — részben a nagyobb távolságok miatt is — kedvezőtlenebb. Az itt lakóknak azonban az idetartozó városrészek korábban erősen mezőgazdasági jellege miatt (Alsóváros, telepek), továbbá a családi házak túlsúlya következtében már több lehetőségük nyílik a kisegítő gazdaságban való tevékenységre.

1973-ban közigazgatásilag Szegedhez csatlakozott korábban a város agglomerációs övezetéhez tartozó 5 község: Dorozsma, Szőreg, Algyó, Tápé és Gyálárét. Ezekben a településeken lakik a szegedi nagyüzemi munkások közül minden kilencedik (11 százalék). Annak ellenére, hogy az itt lakók jogilag ugyan szegedi lakosok, nem tekinthetjük minden tekintetben városi környezetben élőknek az itteni munkásokat, ha nem is kezeljük őket bejáróként. A korábban is domináló falusi környezet, családi házak nagy kerttel, a mezőgazdasági kisegítő munka végzésének lehetőségével továbbra is érezeti hatását a mindennapi életben. Ami az itt lakó munkásokat a bejáróktól megkülönbözteti, az a város centrumának viszonylagos közelsége, Szeged korábban is tapasztalt kulturális kisugárzó hatása, a városi szolgáltatások jobb elérhetősége a relative csekélyebb távolság következtében, amelyet a jól kiépített tömegközlekedés jelentős mértékben csökkent is.

Naponta bejár, ingázik a szegedi munkások közel egyharmada (31 százalék). Ok a város közigazgatási határára kívül eső közelebbi-távolabbi, erősen mezőgazdasági jellegű, többnyire falusias településekről járnak naponta munkahelyükre. Az ingázás jelentős mértékben terheli időalapjukat. Ehhez a hátrányhoz járul még az is, hogy az urbanizációs szintet

és az infrastrukturális lehetőségeket figyelembe véve kedvezőtlenebb helyzetben vannak, mint a városi lakóövezetekben lakó munkások.

Amennyiben a lakóhelyet a falusi környezet és a mezőgazdasági kisegítő munkavégzés lehetősége szempontjából ítéljük meg, akkor ide kell sorolnunk a két utóljára tárgyalt lakóövezetben élő valamennyi munkást. Tehát akkor falusi környezetben lakik a szegedi munkások valamivel több mint kétötöde (42 százalék). Ez az arány alacsonyabb, mint az országos átlagnak tekintett közel 50 százalék.

A végzett munka szerinti beosztás jól mutatja azt a különbséget, amely a szakmai végzettség és a falusi környezetben való élés között fennáll. A közvetlen termelésirányítók közül csak minden ötödik a segédmunkások közül viszont már 56 százaléka él ilyen településen. A segédmunkások esetében — iskolai és szakmai végzettség alacsony színvonal, falusi környezetben való élés következtében — tehát halmozódnak a hátrányos helyzet jellemzői.

A szegedi nagyüzemi munkásság valamivel több mint egynegyede (27 százalék) tanácsi bérlakásban, megközelítőleg egyötöde (18 százalék) szövetkezeti és OTP-lakásban, esetleg társasházban lakik tulajdonosként vagy családtagként. Családi házzal rendelkezik 44 százalék. Minden 9. munkás albérletben, munkásszállóban vagy egyéb körülmények között lakik (11 százalék).

Arról nincs adatunk, hogy a különböző jogcímen élvezett lakáshasználat elégséges teret enged-e a család nyugodt körülmények között élésének, azaz a szobák száma és a lakásnagyság megfelelő-e a családtagok számára. Arról azonban rendelkezünk információval, hogy mekkora azoknak a száma, akiknek egyáltalán nem megoldott a lakásproblémája. Ezt az arányt 4–5 százalékra tehetjük. Figyelembe kell azonban vennünk, hogy minden 5–6. munkás nőtlén vagy hajadon, akiknek döntő többsége jelen pillanatban családtagként lakik. Ezek családalapításuk alkalmával valamilyen jogcímen lakásigénylőként jelentkezhetnek, s így ez az arány a közeli jövőben megközelítheti a 15–20 százalékot is.

A lakások közel egyharmada (30 százalék) tekinthető összkomfortosnak, ugyanis ennyi lakásban van központi fűtés. Csaknem ugyanilyen arány tekinthető viszont legalsó komfort fokozatúnak, ugyanis a lakások 29 százalékában a WC a lakáson kívül található. Kedvezőbb képet mutat ugyan, de szintén igen alacsony komfort szintre

utal az a tény, hogy a lakásoknak mindössze 86 százalékában van vízvezeték és 10 fő közül 8 munkás rendelkezik fürdőszobás lakással.

A lakások több mint egynegyedében korszerű, nagy valószínűséggel a hetvenes években beszerzett bútortalálunk. Ennél valamivel magasabb arány rendelkezik általunk hagyományosan modern elnevezéssel illetett bútortalálunk, amelyek többségét feltehetően a 70-es évek előtt vásárolták. Tehát a nagyüzemi munkásság közel kétharmadának részben vagy teljesen új a bútortalálunk. Minden 7. lakásban régmódi, de jó állapotban lévő, közel minden negyedik lakásban viszont a fentiekől eltérő, jellegtelen stílusú és részben elhasznált állapotban lévő bútortalálunkat találtak kérdezőbiztosaink.

Kedvezőbb képet kapunk, ha azt vizsgáljuk, hogy milyen mértékű a tartós fogyasztási cikkekkel való felszereltség. A munkabér mellett feltehetően a mellék-munka és a kisegítő gazdaságból származó jövedelem felhasználását tükrözi bizonyos fogyasztási cikkekkel — mosógép, rádió, televízió — való csaknem telítettség és más, háztartási munkát elősegítő gépek igen magas aránya. A 70-es években megnövekedett életszínvonal mutatója, a szabad idő hasznos eltöltését szolgáló eszközök — magnetofon, fényképezőgép — kedvező aránya. A magyar munkássztyálya jellemző autótulajdonnal való ellátottságát valamivel magasabb az autóval is rendelkezők aránya.

A munkások bérből és egyéb jövedelmükből elsősorban a tartós fogyasztási cikkekre áldoznak, ennél kisebb mértékben a lakásbútorzatára. Igaz, hogy a tartós fogyasztási eszközök többségének használata fontos szükségletet elégít ki és kisebb mértékben függ az igénytől, mint a lakás modern bútortalálaló való berendezése, amely már az izlés-szintre is utal.

Dr. Szentirmai László

Kitüntetések

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa dr. Mátrai László állami díjas akadémikusnak, az Eötvös Loránd Tudományegyetem bölcsészettudományi kara filozófiatörténeti tanszéke egyetemi tanárának több évtizedes oktató-nevelő tevékenysége, tudománypolitikai, szervezői munkássága elismeréseként, nyugállományba vonulása alkalmából a Szocialista Magyarországról Érdemrenddel tüntette ki. A kitüntetést dr. Markó Imre művelődési miniszter kedden adta át.

A jövő nemzedékekért

Tanácskozás a mutációkutatásról

Ötnapos tanácskozási programmal, több száz külföldi és számos magyar résztvevővel kedden megkezdődött Budapesten — a BM-klubban — az Európai Környezeti Mutagén Társaság XI. kongresszusa. Házigazdája a Magyar Humán-genetikai Társaság környezeti mutagenézis szekciója.

A tanácskozás és tárgykörre háttérhez tartozik — ahogyan a szakemberek fogalmaznak —, hogy az élővilágnak, így az emberiségnek is legértékesebb kincse biológiai öröksége, nevezetesen az a génállomány, amely a fajok alapvető tulajdonságainak és képességeinek „in-

formációit” hordozza nemzedékeken át. Az öröklődés egységei a gének; ezek rendkívül stabilak, szerkezetüket azonban különféle behatások átalakíthatják, ami a hozzájuk kapcsolt tulajdonságok megváltozásához vezethet. Dióhéjban: ezt jelenti a mutáció, s a kiváló hatásokat nevezik mutagéneknek.

A kongresszus időszerezéséről és jelentőségéről dr. Hutás Imre egészségügyi miniszterhelyettes méltatta megnyitójában. Utalt egyebek között arra, hogy a XX. század orvostudományának a mai napig legfontosabb eredménye volt a súlyos fertőző betegségek felszámolása, illetve kiküszöbölése modern antibiotikumokkal, de főként jól szervezett figyelő kontroll-programmal. Azonban újabb ember által előidézett betegségek jelennek meg, ellenálló mikroorganizmusok és mérgező anyagok bukkanak fel a környezetben, és sokasodnak a különféle ártalmas sugárzások. Az utóbbiak súlyos mutagénkárosodásokat okoznak. Az emberiségnek — tette hozzá — nemcsak a jelen problémáit kell megoldania, hanem gondoskodnia kell a jövő generációk megfelelő higiéniés környezetéről.

Az első napi előadásokban elhangzott egyebek között, hogy századunk a rohamos technológiai fejlődés — nagy haszna mellett — különféle

káros genetikai mellékhatásokkal is jár. A mesterséges eredetű sugárzások és bizonyos vegyületek, például a mezőgazdaságban használt kémiai anyagok növelhetik a mutációk számát, aminek következtében a káros hatások kerülnek előtérbe.

A mutagén növényvédők és gyomirtók szerek — mutattak rá az egyik előadásban — mértékeltlen használat esetén a mezőgazdasági termelésre is kihathatnak: a káros mutációk gyakoriságának növekedése az értékes törzsalományok leromlását eredményezheti. Tekintettel arra, hogy az élővilágot erő mesterséges fizikai és kémiai hatások állandóan növekednek, fontosságukhoz mérten kell e problémákkal foglalkozni, mihamarabb kidolgozva a védekezés alapelveit és módját.

A budapesti találkozó előadásában elsősorban arra keresnek választ, hogyan lehet a mutagéneket megbízhatóan kimutatni, és a kapott eredményeket az emberiségnek — tette hozzá — nemcsak a jelen problémáit kell megoldania, hanem gondoskodnia kell a jövő generációk megfelelő higiéniés környezetéről.

A tanácskozás nemzetközi programja — amelyet egy időben gyógyszer-toxicológiai szimpóziumot is rendeznek — szombaton zárul. (MTI)